

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560*

THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF NA WAE SUBDISTRICT COMMUNITY ORGANIZATION COUNCIL TO "SELF-GOVERNANCE COMMUNITY" UNDER THE CONSTITUTION OF THAILAND 2017

อุดมศักดิ์ เดโชชัย

Udomsak dechochai

อุทิศ สังขรัตน์

Utitt Sangkharat

วันชัย ธรรมสังการ

Wanchai Thammasaccakarn

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Prince of Songkla University, Thailand

E-mail: Udomsak_dec@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนและบทบาทที่นำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชน โดยผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างบริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นแบบของกรณีศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า

ยุคเริ่มแรก กลุ่ม องค์กรชุมชนจำนวนมากของตำบลนาแว เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2551 กลุ่ม องค์กรชุมชนดังกล่าว มีกิจกรรมร่วมกันในการขับเคลื่อนทางสังคมอยู่หลายประการทั้งที่เป็นเชิงประเด็นปัญหาและทุนในพื้นที่ เช่น ประเด็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การบริการสาธารณะในชุมชน สิทธิชุมชน ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ระบบเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ระบบกองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น และจากการจัดแจง จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวขึ้นในปี 2552 ที่มีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนรองรับทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและ

* Received 1 December 2019; Revised 22 December 2019; Accepted 1 January 2020

ภาคเอกชน ยอมรับสถานการณ์ภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนมากขึ้น จนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนใหม่ๆ ตามนโยบายของหน่วยงาน และนโยบายของรัฐ เช่น กลุ่มร้านค้าประชารัฐ กลุ่มบ้านมั่นคงชนบท เป็นต้น

นอกจากนั้นยังพบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว ได้มีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนตามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของตำบลไว้ด้วยกัน จึงทำให้เกิดพื้นที่การประสานงานร่วมกันระหว่างรัฐกับชุมชน ทั้งเจ้าของปัญหาและผู้มีส่วนให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา จนทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว เป็นเสมือน “เวทีกลาง” หรือ “พื้นที่กลาง” ของตำบล ที่ท้องถิ่น จังหวัดและเจ้าหน้าที่ หน่วยงานสนับสนุนต่าง ๆ สามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้ จึงเป็นแนวโน้มสำคัญของการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว ที่จะนำไปสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ซึ่งจะเป็นการเติบโตและเข้มแข็งของขบวนการภาคพลเมืองไทยอีกระดับหนึ่ง

คำสำคัญ: บริบทการขับเคลื่อน, สภาองค์กรชุมชนตำบล, ชุมชนจัดการตนเอง

Abstract

This article is a part of research study on The Implementation Of the Community Organization Councils for self-governance A Case studies of community organizations councils in Nakhon Si Thammarat Province Thailand, Which aims to study the context of the Implementation of the community organization councils and the role that leads to self-governance of the community The researcher gave an example of the context of the Implementation community organization councils in Na Wae Sub-district, Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province Thailand. Which is the prototype area of this research a case study By using participatory action research methods.

The results of the research found that:

In the early age, groups of many community organizations in Na Wae Sub-district Occurred before the enactment of the Community Organization Councils in 2008 Such community organizations There are many activities in social Implementation. Both in terms of Problem issue and issues in areas such as customs and traditions, community services, community rights in resources and environment, organic farming systems in the community, community welfare fund systems, and Community financial institutions etc. And from the registration

and establishment of a community organization councils Na Wae Sub-district in the year 2009 with the Community Organizations Council Act Making various agencies both public and private sectors Accept the status of more community organizations Until causing the group New community organizations According to the policy of the agency And government policies such as civil servant shops Rural Solidarity Group etc.

In addition, it was found that the Community Organization Councils of Na Wae Sub-district Have linked the group Community organizations that are Implementation by various issues Of the Sub-district together, thus creating a coordinated space between the state and the community Both the owner of the problem and the contributor to solve the problem Until making the Community Organization Council of Na wae Sub-district as a "center stage" or "Central area" of the Sub-district, where local, provincial officials And various support units Can join to exchange learning And set guidelines for solving common problems Therefore is a major trend of Implementation the Community Organization Councils of Na Wae Sub-district which will lead to "self-governance community" which will be the growth and strength of the Thai citizen movement

Keywords: The Implementation Context, The Community Organization Councils, Self-Governance Community

บทนำ

สภาองค์กรชุมชนตำบลเกิดจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีหลักการสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นของประเทศสามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่ม องค์กรชุมชนตามประเด็นปัญหาของตนเองในแต่ละพื้นที่ โดยร่วมกันกำหนดแนวทางและ กระบวนการแก้ไขปัญหา เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอต่อภาครัฐ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามมาตรา 21 ได้บัญญัติให้สภาองค์กรชุมชนตำบล มีภารกิจสำคัญ ดังต่อไปนี้ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2551) กล่าวคือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิก องค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของ ชุมชนและของชาติ โดยสร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ ในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ ต่อชุมชนและประเทศชาติให้เกิดความยั่งยืน พร้อมกับเผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจ แก่สมาชิกองค์กรชุมชนรวมถึงการร่วมมือกันในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้

อาจจัดทำข้อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อนำไปประกอบการพิจารณาในการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือจัดทำ ข้อเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข ความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำ บริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจัดเวที ปรีกษาหารือ กันของประชาชนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้ความคิดเห็นต่อการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่มีผล หรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานของรัฐซึ่ง เป็นผู้ดำเนินการหรือเป็นผู้อนุญาตให้ภาคเอกชนดำเนินการต้องนำความเห็นดังกล่าวมา ประกอบการพิจารณาด้วย และส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรชุมชนในตำบลเกิดความเข้มแข็ง และสมาชิกองค์กรชุมชนรวมตลอดทั้งประชาชนทั่วไปในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่าง ยั่งยืน โดยการประสานและร่วมมือกับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น เพื่อรายงานปัญหาและผลที่ เกิดขึ้นในตำบลอันเนื่องจากการดำเนินงานใด ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงาน ของรัฐ โดยรายงานต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้ง วางกติกาในการดำเนินกิจการของสภาองค์กรชุมชนตำบล และจัดทำรายงานประจำปีของสภา องค์กรชุมชนตำบลรวมถึงสถานการณ์ด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ ทั้งนี้ต้องเสนอรายชื่อผู้แทนสภาองค์กรชุมชนตำบลจำนวนสอง คนเพื่อไปร่วมประชุมในระดับจังหวัด (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2558)

ผลของการบังคับใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว ทำให้เกิดการจัดตั้ง จัดตั้งกลุ่มองค์กร ชุมชนจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย พร้อมทั้งมีการขับเคลื่อนงานตามภารกิจที่ปรากฏ ออกมาในเชิงกิจกรรมและเชิงพื้นที่ของแต่ละตำบลเป็นไปอย่างคึกคัก จนกล่าวได้ว่า เอื้อให้ ขบวนการขับเคลื่อนกิจกรรมของภาคพลเมืองดำเนินไปได้อย่างเข้มข้นและมีชีวิตชีวาตลอดช่วง ทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้บรรยากาศของรัฐธรรมนุญปี 2550 (สภาสร้างรัฐธรรมนุญ, 2550)

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมขบวนการขับเคลื่อนของภาคพลเมืองให้เติบโต เข้มแข็ง ต่อเนื่อง ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนุญ ซึ่งหากพิจารณาพบว่า บทบัญญัติรัฐธรรมนุญแห่ง ราชอาณาจักรไทยปี 2560 ยังไม่ระบุลักษณะรูปแบบในการส่งเสริมการขับเคลื่อนของภาค พลเมืองไว้ชัดเจนมากนัก หากแต่สามารถอนุมานได้ในหมวด 3 ซึ่งว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของ ปวงชนชาวไทย ตามมาตรา 42-44 และหมวด 16 ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ ตามมาตรา 257- 261 ที่ต้องขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งถึงห้าปีข้างหน้า (ราชกิจจา นุเบกษา, 2560) และหากพิจารณาบทบัญญัติรัฐธรรมนุญฉบับดังกล่าวนี้ยังพบว่า ต่างไปจาก รัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปี 2550 ค่อนข้างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่ 12 ว่าด้วยเรื่องสิทธิชุมชน ตามมาตรา 66-67 และแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตามมาตรา 87 ที่มุ่งเน้นให้พลเมืองเป็นเป้าหมายและพลเมืองเป็นผู้มีส่วนร่วมสำคัญ จนถึงขั้นให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง เป็นต้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

ดังนั้น การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่มีการปรับเปลี่ยนใหม่ หรือข้อกฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวข้อง ทางคณะกรรมการและผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อนำไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง จะใช้ช่องทางขับเคลื่อนภารกิจตามมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนเพียงอย่างเดียวคงไม่ได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และการประสานภาคีสนับสนุน รวมทั้งการประสานแหล่งทุนจากภายนอกชุมชนได้ เป็นต้น ดังที่ ดารารัตน์ คำเป็ง ได้ศึกษาบทบาททางการเมืองภาคประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น ศึกษากรณีเฉพาะ สภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วน อำเภอกุเวียง จังหวัดน่าน พบว่า บทบาทหน้าที่และสถานภาพทางปฏิบัติของสภาองค์กรชุมชนมีความสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจ นำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง และเป็นการขยายตัวของการเมืองภาคประชาชน ในรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมการปกครองในทุกกระบวนการในท้องถิ่น เพื่อเป็นการรับรองสิทธิชุมชน และสิทธิการเมืองภาคประชาชนตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 มาตรา 66, 67 และ 68 แต่ทั้งนี้สถานภาพทางกฎหมายของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนยังมีข้อจำกัดหลายด้าน อันส่งผลต่อการกระจายอำนาจและคานอำนาจกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมลดน้อยลง คือ 1) สภาองค์กรชุมชนไม่มีอำนาจหน้าที่ โดยถูกบัญญัติเป็นเพียง “ภารกิจ” 2) ไม่มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐหรือนิติบุคคลตามกฎหมาย 3) การไม่มีงบประมาณเป็นตัวเอง และ 4) ไม่มีบทบัญญัติรวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการรับรองการมีพื้นที่ทางการเมืองของสภาองค์กรชุมชนเข้มแข็ง (ดารารัตน์ คำเป็ง, 2552)

ดังที่ มณีรัตน์ มิตรปราสาท ตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ชุมชนท้องถิ่นที่ขาดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งก็ไม่สามารถใช้สภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบ ในหลายกรณีที่คาดหวังใช้สภาองค์กรชุมชน เป็นกลไกในการระดมทรัพยากรจากภายนอกเป็นสำคัญ อันส่งผลให้ชุมชนเกิดความขัดแย้ง และอาจนำไปสู่ความแตกแยกในระยะยาว พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนโดยนัยยะนี้ จึงเป็นเสมือนกับดักทางอำนาจที่ทำลายความเข้มแข็งของภาคประชาชน และเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยในโอกาสต่อ ๆ ไปเช่นกัน (มณีรัตน์ มิตรปราสาท, 2555) ดังนั้นการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนควบคู่กับการทำความเข้าใจบทบัญญัติรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวข้องจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่สามารถทำให้สภาองค์กรชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเข้มแข็ง

สำหรับสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการริเริ่ม จัดตั้งและดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมตามภารกิจของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551 เมื่อเดือนธันวาคมปี 2552 จวบจนปัจจุบัน จึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ผลของการดำเนินงานตามภารกิจของสภาองค์กรชุมชน ตามที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวนี้ จนทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรชุมชน และเกิดแกนนำชุมชนที่ช่วยเสริมสร้างความเจริญเติบโตและเข้มแข็งของขบวนการเมืองภาคพลเมืองจากทั่วทุกภูมิภาคของประเทศตลอดระยะเวลาร่วมทศวรรษที่ผ่านมา นั้น ดังนั้น บททความวิจัยบริบท การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 ภายใต้การศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช จะสามารถสะท้อนเส้นทางและบทบาทสำคัญของสภาองค์กรชุมชนที่นำไปสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ได้เป็นอย่างดี

โดยผู้วิจัยได้ยกตัวอย่าง บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นแบบของกรณีศึกษาของงานวิจัยฉบับดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่าด้วยบริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญที่มีการปรับเปลี่ยนใหม่ หรือข้อกฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับทางคณะกรรมการและผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อนำไปสู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง นับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อได้ใช้เป็น “สภาองค์กรชุมชน” ต้นแบบ ที่มีประชาชนจากทุกภาคส่วนมาช่วยกัน ทั้งร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมนำ และร่วมประสาน จะเป็นการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมืองแนวใหม่ อันเป็นการเสริมพลังในการขับเคลื่อนการเมืองของภาคพลเมืองให้มีการเติบโตและเข้มแข็งยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัย

เพื่อศึกษาบริบทการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแว อำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช และแนวโน้มการยกระดับการขับเคลื่อนสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง”

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) หรือมักเรียกกันโดยย่อว่า “PAR” กล่าวคือ เป็นการผสมผสานระเบียบวิธีวิจัยเข้าด้วยกันทั้งการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ๆ เพื่อให้ผลการศึกษามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นคือ

1. การศึกษาวิจัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความ วิทยานิพนธ์ และเอกสารหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำมาช่วยเติมเต็มในการสร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีให้กับผู้วิจัย ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2. การศึกษาวิจัยข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ในการศึกษาวิจัยเรื่องการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชนี้ผู้วิจัยศึกษา การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนทั้งระดับตำบล/เทศบาล ระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับชาติ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงภาพรวมสถานการณ์ของการขับเคลื่อนขบวนสภาองค์กรชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ใช้เป็นกรณีศึกษาวิจัยภาคสนามดังกล่าวแล้วนั้น

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังได้เลือกเอาพื้นที่ศักยภาพ จำนวน 1 พื้นที่คือสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาต้นแบบเชิงลึก ตามขั้นตอนการศึกษาดังที่กล่าวแล้วข้างต้นโดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือของการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้ประสานงานร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการวิจัยเบื้องต้นได้แก่ 1) ประธานคณะกรรมการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เลขาธิการคณะกรรมการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช 3) เจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จำนวน 5 คน ร่วมให้ข้อมูลพร้อมทั้งช่วยกันวางแผนในการออกแบบเกณฑ์กลางเพื่อใช้ในการตัดสินใจคัดเลือกพื้นที่ต้นแบบการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง และสำหรับใช้เป็นพื้นที่ต้นแบบของกรณีศึกษาเชิงลึกสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการค้นหาการขับเคลื่อนสภาองค์กรเพื่อการจัดการตนเอง รวมถึงบทบาทสำคัญที่นำไปสู่การจัดการตนเองของชุมชนในอนาคต

ในส่วนการเก็บข้อมูลของพื้นที่ต้นแบบซึ่งใช้เป็นกรณีศึกษาเชิงลึกของกรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราชครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดเวทีประชาคมที่มีตัวแทนระดับคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนทั้ง 12 หมู่บ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในหมู่คณะกรรมการในการใช้ช่องทางข้อกฎหมาย และบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นองค์ความรู้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว อำเภอดวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งประกอบด้วย 1) ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว 2) เลขานุการสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว 3) นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลนาแ้ว 4) สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว จำนวน 12 คน

ผลการวิจัย

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการตนเอง กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาแ้ว อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีจำนวน 12 หมู่บ้าน จำนวน 2,394 ครัวเรือน ประกอบด้วยประชากรทั้งชายและหญิง ประมาณ 7,424 ราย นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่ม องค์กรชุมชนจำนวนมากของตำบลนาแ้ว เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2551 กลุ่ม องค์กรชุมชนดังกล่าว มีกิจกรรมร่วมกันในการขับเคลื่อนทางสังคมอยู่หลายประการทั้งที่เป็น เชิงประเด็นปัญหาและทุนในพื้นที่ เช่น ประเด็นด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การบริการ สาธารณะในชุมชน สิทธิชุมชนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ระบบเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ระบบกองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดตั้ง สถาบันการเงินชุมชน โดยนายเจริญ อวยศิลป์ ได้เริ่มชักชวนสมาชิกรวมตัวกันก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2543 มีเงินทุนประมาณ 3,000 บาทจนกระทั่งเป็นสถาบันการเงินชุมชนที่มีสมาชิกครอบคลุม ทั้ง 12 หมู่บ้าน และกล่าวได้ว่า การขับเคลื่อนสถาบันการเงินชุมชนนับเป็นประเด็นการ ขับเคลื่อนงานทางสังคมร่วมกันของตำบลนาแ้ว ที่เป็นรูปธรรมประการหนึ่งในปัจจุบัน หากแต่ กลุ่ม องค์กรชุมชนดังกล่าวเหล่านั้นยังขาดพื้นที่หรือเวทีกลางที่สนับสนุนการพบปะแลกเปลี่ยน เรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันของคนทำงานอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อต่อยอดกิจกรรมการขับเคลื่อน ต่าง ๆ

การเกิดขึ้นของสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว

สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว เริ่มจัดแจ้งและจัดตั้งขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม 2552 ตาม พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน ปีพุทธศักราช 2551 โดยรัฐบาลสนับสนุนกระบวนการจัดตั้ง ผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งในยุคเริ่มแรก ชาวตำบลนาแ้วใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเวที ในการพบปะ พูดคุยเรื่อง สถาบันการเงินชุมชน ระบบกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลเป็นเรื่อง หลักเนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญและเกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ในตำบล จนเกิดพัฒนาการไปสู่การ พูดคุยประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคนในตำบลเดียวกัน

การขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว

พบว่า การจัดแจ้ง จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว ที่มีพระราชบัญญัติรองรับทำให้ หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ยอมรับสถานภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนมากขึ้น จน ทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนใหม่ๆ ตามนโยบายของหน่วยงาน และนโยบายของรัฐ เช่น กลุ่ม ร้านค้าประชารัฐ กลุ่มบ้านมั่นคงชนบท เป็นต้น และการต่อยอดกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน ตามนโยบายของรัฐ โดยเพิ่มฐานจำนวนสมาชิกในปี 2561 จากจำนวนสมาชิก 439 คน เพิ่ม

เป็น 826 คน เป็นต้น นอกจากนั้นยังพบว่า ช่วยสร้างศักดิ์ศรีและการต่อรองในการขับเคลื่อนกิจกรรมให้กับภาคประชาชน เช่น สภาองค์กรชุมชนมีการจัดทำข้อเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลนาแวง จัดทำงบประมาณประมาณรายจ่ายประจำปีให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น

ใช้สภาองค์กรชุมชนเชื่อมโยงภาคีพัฒนา

พบว่า ปัจจุบัน สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวง ได้มีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนตามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของตำบลไว้ด้วยกัน จึงทำให้เกิดพื้นที่การประสานงานร่วมกันระหว่างรัฐกับชุมชน ทั้งเจ้าของปัญหาและผู้มีส่วนให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา จนทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวง เป็นเสมือน “เวทีกลาง” หรือ “พื้นที่กลาง” ของตำบล ที่ท้องถิ่น จังหวัดและเจ้าหน้าที่ หน่วยสนับสนุนต่าง ๆ สามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้

การใช้กฎหมาย และบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน

ผลการศึกษาคั้งนี้ยังพบว่า การพบปะกันของประธานคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราชและเลขาธิการสภาองค์กรชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องข้อสำคัญในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชน จนเกิดเวทีประชาคมที่มีตัวแทนระดับคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนทั้ง 12 หมู่บ้านได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในหมู่คณะกรรมการในการใช้ช่องทางข้อกฎหมาย และบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นองค์ความรู้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวง อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสิทธิประโยชน์ของชุมชนเพื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น และจะเป็นความรู้ที่สามารถนำมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกภายในชุมชนและผู้สนใจได้

อภิปรายผล

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวง สู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560 พบว่า ยุคเริ่มแรก กลุ่ม องค์กรชุมชนจำนวนมากของตำบลนาแวง เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนขึ้นเมื่อปี พุทธศักราช 2551 กลุ่ม องค์กรชุมชนดังกล่าว มีกิจกรรมร่วมกันในการขับเคลื่อนทางสังคมอยู่หลายประการทั้งที่เป็นเชิงประเด็นปัญหาและทุนในพื้นที่ เช่น ประเด็นด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี การบริการสาธารณะในชุมชน สิทธิชุมชนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ระบบเกษตรอินทรีย์ในชุมชน ระบบกองทุนสวัสดิการชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น และจากการจัดแจ้ง จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแวงขึ้นในปี 2552 ที่มีพระราชบัญญัติสภาองค์กร

ชุมชนรองรับทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ยอมรับสถานภาพของกลุ่มองค์กรชุมชนมากขึ้น จนทำให้เกิดกลุ่ม องค์กรชุมชนใหม่ๆ ตามนโยบายของหน่วยงาน และนโยบายของรัฐ เช่น กลุ่มร้านค้าประชารัฐ กลุ่มบ้านมั่นคงชนบท เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ โกวทิพย์ พวงงาม (2553) ที่เสนอแนวทางการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ 5 ด้านคือ 1) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านแผนชุมชน 2) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านเกษตร 3) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านการเงินชุมชน 5) การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นด้านด้านเศรษฐกิจพอเพียง (โกวิทย์ พวงงาม, 2553)

นอกจากนี้ยังพบว่า สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว ได้มีการเชื่อมโยงกลุ่ม องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนตามประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของตำบลไว้ด้วยกัน จึงทำให้เกิดพื้นที่การประสานงานร่วมกันระหว่างรัฐกับชุมชน ทั้งเจ้าของปัญหาและผู้มีส่วนให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหา จนทำให้สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว เป็นเสมือน “เวทีกลาง” หรือ “พื้นที่กลาง” ของตำบล ที่ท้องถิ่น จังหวัดและเจ้าหน้าที่ หน่วยสนับสนุนต่าง ๆ สามารถเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้ ซึ่งอเนก เหล่าธรรมทัศน์ มองว่า การสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นนั้น ต้องเป็นโรงเรียนหรือสนามฝึกให้ประชาชนยกระดับตนเองขึ้นเป็นผลเมือง ให้พวกเขาามีความเป็นเจ้าของรัฐ หรือรัฐบาลให้มากขึ้น ให้พวกเขา มีความเสียสละ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ให้พวกเขา มีความสามารถในการพึ่งตนเองหรือรวมกำลังกันเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเองหรือปัญหาของส่วนรวมให้มากที่สุด (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2553) สิ่งเหล่านี้จะเป็นแนวโน้มสำคัญของการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว ที่จะนำไปสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ซึ่งจะเป็นการเติบโตและเข้มแข็งของขบวนการภาคพลเมืองไทย อีกระดับหนึ่ง

สรุป

บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว อำเภอดงหลวง จังหวัด นครศรีธรรมราช จะเป็นสภาองค์กรชุมชนต้นแบบที่สำคัญให้กับสภาองค์กรชุมชนตำบลอื่น ๆ ของประเทศในการพัฒนาระดับการขับเคลื่อนจากภายในชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งเท่าทันพลวัตของการเปลี่ยนแปลง จนเกิดชุมชนจัดการตนเองได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ควรเตรียมจัด ขบวนการสภาองค์กรชุมชนเพื่อเข้าร่วมการปฏิรูปประเทศ ที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่ง ถึงห้าปีข้างหน้า ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปีพุทธศักราช 2560 ทั้งนี้

เพื่อการยกระดับการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว และการแสวงหาช่องทางเพื่อยกระดับการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนสู่ “ชุมชนจัดการตนเอง” ภายใต้บรรยากาศของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

2. ภาคีพัฒนาต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรใช้ช่องทางสภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือในการให้การสนับสนุนทรัพยากรและการขับเคลื่อนพันธกิจของหน่วยงาน เพื่อบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และทั้งนี้เพื่อสร้างคุณภาพของการพัฒนาร่วมกันระหว่างชุมชน รัฐ และเอกชน เป็นต้น

3. สภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว จะต้องพัฒนายกระดับกลไกการขับเคลื่อนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น จากภายในของสภาองค์กรชุมชนเอง ที่ต้องมุ่งเน้นการสร้างสำนึกร่วมสาธารณะ หนุนเสริมพลังกลุ่ม องค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจากฐานทรัพยากรและทุนชุมชนที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ภายใต้สภาองค์กรชุมชนดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อลดการพึ่งพาจากพระราชบัญญัติและทรัพยากรจากภายนอก

กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว อำเภอดวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตัวแทนคณะกรรมการกลุ่มองค์กรชุมชน นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลนาแ้ว พร้อมสมาชิกและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านรวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิและคณาจารย์ที่ปรึกษาบทความวิจัยฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดารารัตน์ คำเป็ง. (2552). *ศึกษาบทบาททางการเมืองภาคประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษากรณีเฉพาะ สภาองค์กรชุมชนตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอกุเวียง จังหวัดน่าน. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- มณีรัตน์ มิตรประสาท. (2555). *สภาองค์กรชุมชน: วิถีประชาธิปไตยในสังคมไทย. วารสาร ปาริชาติ, 24(2), 73-95.*
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550. เรียกใช้เมื่อ 2562 มีนาคม 6 จาก <http://www.mua.go.th/users/he-commission/doc/law/Constitution2550.pdf>*

- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560. เรียกใช้เมื่อ 6 มีนาคม 2562 จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2551). พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2558). ชุมชนพลเมืองจะได้อะไรจากรัฐธรรมนูญ (ปี 2558). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สภาร่างรัฐธรรมนูญ. (2550). ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงประชามติ ในวันที่ อาทิตย์ 19 สิงหาคม 2550. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2553). ประชาธิปไตยชุมชน รัฐศาสตร์สำหรับสภาองค์กรชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ส่วนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).